

**WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
W KIELCACH**

**POWSTANIE STYCZNIOWE
NA KIELECCZYŹNIE
W 140. ROCZNICĘ WYBUCHU**

(WYBÓR ZE ZBIORÓW WBP)

Katalog wystawy

KIELCE 2003

**WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
W KIELCACH
DZIAŁ INFORMACYJNO-BIBLIOGRAFICZNY**

**POWSTANIE STYCZNIOWE
NA KIELECCZYŹNIE
W 140. ROCZNICĘ WYBUCHU**

(Wybór ze zbiorów WBP)

Katalog wystawy

KIELCE 2003

Scenariusz wystawy i opracowanie katalogu: Beata Piotrowska

**Współpraca: Dział Automatyzacji
Czytelnia Czasopism**

**Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach
Rynek 5, 25-303 Kielce
Tel. 344-70-74(75)
Nakład 100 egz.**

Przedmowa

140 lat temu, w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 roku wybuchło najdłuższe i najwytrwalsze ze wszystkich powstań polskich. Walka zbrojna toczyła się ze zmiennym natężeniem przez prawie półtora roku. Było to jedno z najbardziej tragicznych wydarzeń w dziejach narodu polskiego. Również Kielecczyzna odegrała w nim niemałą rolę. Wiesław Caban w swojej książce pt. *„Z dziejów powstania styczniowego w rejonie Gór Świętokrzyskich”* pisze, że spośród 956 bitew i potyczek, jakie miały miejsce w Królestwie Polskim – 231 rozegrało się na terenie województwa sandomierskiego i krakowskiego¹.

Według ówczesnych podziałów administracyjnych Kielecczyzna stanowiła gubernię radomską, a powstańczych: województwa sandomierskie i krakowskie.

Dzieje 1863 roku znalazły szerokie odbicie w różnych opracowaniach – literatura poświęcona problematyce powstania jest ogromna. Autor wydanej w 1923 r. *„Bibliografii druków dotyczących powstania styczniowego 1863-1865”* – Janusz Gąsiorowski umieścił w niej 4168 pozycji bibliograficznych, a Eligiusz Kozłowski – 10 225.

Informacji o powstaniu na Kielecczyźnie czytelnik musi poszukiwać w ogromnej, ogólnej literaturze przedmiotu. Dlatego też wychodząc naprzeciw tym wszystkim, którzy pragną poznać dzieje roku 1863 na terenie naszego województwa, zorganizowaliśmy wystawę przybliżającą tamte dni. Wszystkie prezentowane materiały pochodzą ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej. Szczupłość miejsca nie pozwoliła na przedstawienie wszystkich opracowań dotyczących tego zagadnienia, ale staraliśmy się pokazać to, co w zbiorach Biblioteki najciekawsze.

Zgromadzony na wystawie materiał ułożony został w działach:

- I. Bibliografie
- II. Biografie. Pamiętniki. Wspomnienia
- III. Ziemia Kielecka
- IV. Poszczególne miejscowości
- V. Miejsca pamięci
- VI. Powstanie w literaturze i malarstwie

¹ W. Caban, *Z dziejów powstania styczniowego w rejonie Gór Świętokrzyskich*, Warszawa, Kraków 1989, s. 8

W dziale I zaprezentowane zostały 4 bibliografie, które pomogą w uzyskaniu wskazówek bibliograficznych tym, którzy poszukują bardziej szczegółowych informacji dotyczących powstania styczniowego.

W badaniach nad przeszłością powstania 1863 roku ważną rolę odgrywają pamiętniki i relacje wspomnieniowe. Wojewódzka Biblioteka Publiczna posiada w swoich zbiorach wiele ciekawych pozycji.

Materiały zgromadzone w dziale II to pamiętniki, biografie i wspomnienia z tamtych dni.

„Historia jest mistrzynią życia” – takie motto znajdziemy na karcie tytułowej książki Bolesława Anca „Z lat nadziei i walki 1861-1864”, wydanej w Brodach w 1907 r. Autor, urodzony w Jędrzejowie – matematyk i inżynier, od pierwszych dni powstania był zaangażowanym jego uczestnikiem. Jego pamiętniki są szczerą i prawdziwą spowiedzią z kilkunastu miesięcy życia.

„Historia jest mistrzynią życia” słusznie twierdzili Rzymianie. Jej znajomość, przejęcie się i zrozumienie ducha dziejów narodu, podnieca i podtrzymuje przywiązanie do swojskości, ukochanie przeszłości i przyszłości swego narodu...”².

Przedstawione w gablocie I „Wspomnienia osobiste z powstania 1863 roku”, wydane we Lwowie w 1903 roku, to wspomnienia Stanisława Grzegorzewskiego – sierżanta z pułku tzw. „żuawów śmierci”, który brał udział m.in w zwycięskiej, choć chaotycznej bitwie pod Grochowskimi (dn. 18 marca 1863 r.) i tak ją w swoich wspomnieniach opisał:

„Obraz i wynik bitwy teraz tak sobie można przedstawić:

Śmiałem następowaniem dyabłów w czerwonych czapkach, niedbających o życie, wrzeszczących „hurra na moskali”, zastraszony a bijący się bez moralnej podnieci żołnierz moskiewski, stracił zapewne od początku fantazję. Następnie celnymi strzałami naszymi – ubytkiem znacznym ludzi w szeregach i utratą koni przy działach, musiał być zupełnie zdemoralizowany. Czengiery, bo on tam dowodził, nie czekał już ręcznego starcia, ale w obawie o utratę baterii, w jak największym pośpiechu wprowadził swoje armaty”³.

Na wystawie zaprezentowaliśmy również „Zapiski o powstaniu polskim 1863 i 1864 roku” – Mikołaja Wasyliewicza Berga – prezentujemy tom 3, w którym opisane są wypadki jakie miały miejsce w Chrobrzu i pod Grochowskimi.

W gablocie II przedstawiony jest tom 1 czterotomowych pamiętników Józefa Kajetana Janowskiego, członka Rządu Narodowego

² B. Anc, J. Anc, Z lat nadziei i walki 1861-1864, Brody 1907, s. 3

³ St. Grzegorzewski, Wspomnienia osobiste z powstania 1863 roku, Lwów 1903, s. 112-113

roku 1863 i Sekretarza Stanu w Rządzie Narodowym, który w słowie wstępnym tak pisze:

„Na mnie, ostatnim ciąży obowiązek zdania sprawy i porachunku...”

... Całą tę pracę moją z zupełnym spokojem i czystym sumieniem, poddaje pod sąd Narodu i Historyi”⁴.

W tomie zaprezentowanym na wystawie autor zawarł m.in. interesujący i dokładny opis bitwy wojsk generała Langiewicza z wojskami carskimi w okolicy klasztoru świętokrzyskiego – w dniach od 10 do 12 lutego 1863 r.

Warto sięgnąć zapewne do pamiętników Karola Kality - pułkownika Rębajło *„Ze wspomnień krwawych walk”* – wydanych we Lwowie w roku 1913. Autor oficer powstania 1863 r. był organizatorem tzw. „pułku stopnickiego”. Jego pamiętnik to interesująca relacja z walk powstańczych na terenie Kielecczyny. We wstępie do książki Karola Kality - Aleksander Medyński tak pisał o autorze:

„Jedną z przepięknych postaci, jakie błyszczą w powstaniu styczniowym, silnym, żywiołowym blaskiem wzniosłych zalet charakteru, nadzwyczajnego zaparcia się, rzadkiej karności a przede wszystkim głębokiego umiłowania narodowej sprawy - jest Karol Kalita, pułkownik pułku Stopnickiego w boju 1863 roku... Wodzem był Rębajło najlepszym, pełnym troski o żołnierza jego pieczy poruczonego, był towarzyszem tych, którym mu przyszło przewodzić w walce styczniowej”⁵.

W gablocie II znajduje się *„Pamiętnik Junoszy : oficera polskich żandarmów w powstaniu styczniowym”*. Junosza – właściwie Władysław Ignacy Kopaczyński był rotmistrzem żandarmów. Oddział żandarmerii „Junoszy” działał głównie na Kielecczyźnie, a jego zadaniem było tropienie spisków antypowstańczych, prowadzenie wywiadu i organizowanie łączności między oddziałami.

W dziale II – **Biografie. Pamiętniki. Wspomnienia** wydzielono opracowania dotyczące dowódców działających na terenie naszego województwa, a więc Zygmunta Chmieleńskiego, Dionizego Czachowskiego, Józefa Hauke-Bosaka i dyktatora powstania - Mariana Langiewicza.

W gablocie III znajdują się opracowania dotyczące Zygmunta Chmieleńskiego. Był on naczelnikiem województwa krakowskiego, szefem sztabu generała Hauke-Bosaka. To jedna z najwybitniejszych postaci powstania styczniowego. Formował on (po klęsce Langiewicza) oddziały powstańcze w kraju i na Kielecczyźnie. Stawiany był na równi z Dionizym

⁴ J.K. Janowski, *Pamiętniki*, t. 1, s. 1, 4

⁵ K. Kalita, *Ze wspomnień krwawych walk*, Lwów 1913, s. 1

Czachowskim. Ujęty pod Bodzechowem 16 grudnia 1863 roku, został rozstrzelany 19 grudnia 1863 r. w Radomiu.

Następną ciekawą postacią jest Dionizy Czachowski. Uchodził on za najzdolniejszego dowódcę partyzanckiego w naszych stronach. Odważny, energiczny i bezwzględny, nazywany „krwawym starcem”, odłączył się z 380 powstańcami od korpusu Langiewicza po bitwie pod Grochowiskami i po upadku dyktatora stał się czołową postacią powstania na Kielecczyźnie. Antoni Drażkiewicz - jego pisarz sztabowy jest autorem „*Wspomnień Czachowczyka z 1863 r.*” (wydanych we Lwowie w 1890 r.), które również znalazły swoje miejsce na naszej wystawie (gablota III).

W swoich wspomnieniach tak przedstawia Czachowskiego Antoni Drażkiewicz:

„Bohater to narodowy niezwyklej miary wart, aby przeszedł do potomności w najdrobniejszych szczegółach...

... Według własnej rachuby, co z jego ust słyszałem w r. 1863 liczył sobie lat 67. Wzrostu był dosyć wysokiego, silnie i krępo zbudowany, spojrzenie miał bystre, organ głosu silny i donośny, włos nieco szpakowaty...

...Mimo późnego wieku, zachował całą energię lat młodzieńczych, popartą doświadczeniem i hartem duszy, męstwem i wytrawnością lat dojrzałych...

...Był to prawdziwy polak bohaterski starzec. Mimo swego podeszłego wieku... – nie ustąpił z ziemi ojczystej, z placu boju i jak zawsze przyrzekał tak dotrzymał...

... Gdyby Polska w r. 1863 chociażby przy jakim takim uzbrojeniu i opatrzeniu w amunicję, miała po jednym takim Czachowskim, na każde województwo - to do chwili jego zgonu, jużby z pewnością noga moskiewska nie powstała na ziemi polskiej”⁶.

Antoni Drażkiewicz uzasadnia:

„Napisałem te wspomnienia, aby ulżyć sumieniu swemu oddając piórem nieudolnem hołd pamięci winnej prochom moich bohaterskich towarzyszy broni z r. 1863-4 i wiekopomnej sławy wodza naszego...

Rzucam na ostatku ten szelązek mój wdowi do skarbnicy dziejopisarstwa narodowego w nadziei : że wielce uczeni nasi, urzędowi historycy zajmą się dziejami najżywotniejszymi dla narodu Polskiego, zamiast marnować zdolności na wyszukiwanie drobiazgów z zamierzchłej przeszłości, które mogą chyba służyć za zabawkę dla nauki...”⁷.

Generałowi Hauke-Bosakowi poświęcona jest gablota IV.

I tu znajdziemy ciekawe opracowania przybliżające sylwetkę dowódcy sił powstańczych w województwie krakowskim i sandomierskim. Na uwagę zasługują książki: Kazimierza Gielnińskiego „*Bohater Polski i Francji*

⁶ A. Drażkiewicz, *Wspomnienia Czachowczyka*, Lwów 1890, s. 6-10

⁷ A. Drażkiewicz, *Wspomnienia Czachowczyka...*, s. 439-440

(gen. Bosak-Hauke)”, wydana w 1924 roku, a także Władysława Sabowskiego „*Józef Hauke-Bosak : rys biograficzny*”, Kraków 1871 r. Poszczególne jednostki korpusu Bosaka stoczyły szereg walk – m.in. w Opatowie – 24 listopada 1863 r. – w bitwie tej dowodził osobiście Józef Hauke.

Losy powstania 1863 r. w powiecie kieleckim nierozzerwalnie związane są z działalnością Mariana Langiewicza, który 10 marca 1863 roku ogłoszony został dyktatorem całego powstania. Jego blisko 2-miesięczna kampania – marsz od Wąchocka do Grochowsk – była najgłośniejszym i najefektowniejszym wydarzeniem 1863 roku. 24 lutego 1864 roku Langiewicz stoczył jedną z najkrwawszych bitew powstania na Kielecczyźnie – bitwę pod Małogoszczem.

W gablocie V prezentujemy wydane we Lwowie w 1905 r. – „*Relacje o kampanii własnej 1863 r.*”, a także wydane w Warszawie w 1920 roku „*Pisma wojskowe dyktatora Marjana Langiewicza*” autorstwa Bertolda Merwina.

W następnym dziale nazwanym ***Ziemia Kielecka*** znalazły miejsce opracowania dotyczące przebiegu powstania na terenie Kielecczyzny. Znajduje się tu m.in. ciekawa publikacja Piotra Bańkowskiego, zamieszczona w „*Pamiętniku Kieleckim*” z 1947 roku „*Z dziejów powstania styczniowego w Kielecczyźnie*”, oparta na resztkach kancelarii Apolinarego Kurowskiego, Antoniego Jeziorańskiego i Mariana Langiewicza.

Warto zwrócić też uwagę na pozycję pt. „*Bitwy i potyczki 1863-1864*” w opracowaniu Stanisława Zielińskiego, wydaną w Rapperswilu w roku 1913. Jest to niepowtarzalna publikacja oparta o nie istniejące już powstańcze materiały z Rapperswilu, poświęcona partyzantce powstańczej w formie not o wszystkich stoczonych w powstaniu walkach, również na Kielecczyźnie.

W gablocie VI – następna perełka z naszych zbiorów książka J. Grabca „*Rok 1863 : w 50 rocznicę*”. Pięknie wydana w 1913 r. (na wystawie prezentujemy wydanie 1) taką zawiera dedykację:

„*Cieniom tych co przed pół wiekiem w boju – z ręki kata lub w męce wygnania zginęli oraz tym co wśród cierpień i niedoli sztandarowi z lat dawnych wierni pozostali – poświęca – Autor*”.

Następny dział to ***Powstanie w poszczególnych miejscowościach***. Oprócz opracowań dotyczących czterech najbardziej znanych szerszemu ogółowi bitew (w Opatowie, pod Małogoszczem, Chrobrzem i Grochowskimi), przybliży nam inne miejscowości, w których podejmowane były

działania powstańcze. Bliżyn, Bodzentyn, Busko-Zdrój, Chęciny, Daleszyce, Kielce, Końskie, Kunów nad Kamienną, Morawica, Parszów, Stopnica, Wąchock, Włoszczowa, Zagnańsk – każda z tych miejscowości miała swój udział w powstaniu. Ostatnia potyczka na Kielecczyźnie stoczona została pod Kunowem 17 czerwca 1864 roku.

W bitwie małogoskiej brał udział Walery Przyborowski, późniejszy historyk powstania, a także Tadeusz Szymon Włoszek - wtedy uczeń szkoły powiatowej pińczowskiej - później nauczyciel łaciny i greki, wybitny działacz Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Dział V – to *Miejsca pamięci* związane z powstaniem – obóz Langiewicza na Wykusie, pamiątki spod Grochowisk, krzyż powstańczy na Bruszni – w miejscu, gdzie był punkt zborny dla powstańców mających zaatakować Kielce – w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 r., groby powstańcze na cmentarzach kieleckich (ponad 50 – na Cmentarzu Starym w Kielcach) – zinwentaryzowane przez kieleckich działaczy PTTK – Zdzisława Sabata i Władysława Pietrzykowskiego. Publikacje w dziale V poszerzają wiedzę na temat miejsc upamiętniających powstanie.

Uzupełnieniem ekspozycji jest dział *Powstanie w literaturze i malarstwie*. Zaprezentowaliśmy w nim m.in. książki Stefana Żeromskiego – literacki epizod powstańczy – „*Rozdziobią nas kruki, wrony*” – wydanie ciekawe (książka wydana została w Nowym Jorku w 1944 roku nakładem Rady Polonii Amerykańskiej), pierwsze wydanie „*Ech leśnych*” (1905) oraz najpiękniejszą artystycznie powieść o powstaniu jaką jest „*Wierna rzeka*”.

Znaleźć tu można też książki Walerego Przyborowskiego: „*Upiory: powieść z roku 1863*”, wydanie krakowskie (1902 r.) oraz „*Ostatnie chwile powstania styczniowego*” - wydanie z 1887 roku. Nie mogło zabraknąć w tym dziale wiersza pt. „*Echa leśne*” naszego regionalnego poety, piewcy piękna ziemi kieleckiej – Jana Gajzlera i „*Legendy kaplicy Ś-go Krzyża na Łysej Górze*”, którą napisała Barbara Stefania Kossuth - współzałożycielka Towarzystwa Biblioteki Publicznej w Kielcach.

Przebieg powstania styczniowego w malarstwie uwiecznił Artur Grottger. W kilku cyklach „Polonia”, „Lithuania”, „Warszawa” pokazał bohaterstwo narodu i jego tragedię. Romantyzm, tragizm i patos wizji Grottgera zgodne są z atmosferą tamtych wydarzeń.

Prezentujemy też bardzo ciekawy album pt. „*Rok 1863 w malarstwie polskim*”, zawierający 63 reprodukcje – m.in. A. Grottgera, J. Matejki, J. Malczewskiego i innych.

Literaturze i sztuce tego okresu przyświeca motto z pieśni powstańczej:

„ ... zabłyśły czasy,

pora...

krwią książki pisać – malować...”

Wystawę można zwiedzać w Czytelni Czasopism WBP w Kielcach w okresie od 22 stycznia do 31 marca 2003 roku, w godzinach pracy Czytelni.

WBP Kielce

I. BIBLIOGRAFIE

GABLOTA I

1. BIBLIOGRAFIA druków dotyczących powstania styczniowego 1863-65 / zebrał i oprac. Janusz Gąsiorowski. - Warszawa, 1923
2. ĆWIEK Zbigniew. Powstanie styczniowe 1863 : poradnik bibliograficzny. - Warszawa, 1963
3. KOZŁOWSKI Eligiusz. Bibliografia powstania styczniowego. - Warszawa, 1964
4. POWSTANIE styczniowe na Kielecczyźnie : wybór publikacji z lat 1962-1987 / oprac. Izabela Kalita. - Kielce, 1988

II. BIOGRAFIE. PAMIĘTNIKI. WSPOMNIENIA

5. ANC Bolesław, ANC Józefa. Z lat nadziei i walki 1861-1864. - Brody, 1907
6. BERG Mikołaj Wasyliewicz. Zapiski o powstaniu polskim 1863 i 1864 roku i poprzedzającej powstanie epoce demonstracji od 1856 r. T. 3 . - Kraków, 1899
7. GRZEGORZEWSKI Stanisław. Wspomnienia osobiste z powstania 1863 roku. - Lwów, 1903

GABLOTA II

8. JANOWSKI Józef Kajetan. Pamiętniki o Powstaniu Styczniowym. T. 1. - Lwów, 1923
9. KALITA Karol. Ze wspomnień krwawych walk / Pułkownik Rębajło (Karol Kalita) ; z rękopisu wydał i wstępem opatrzył Aleksander Medyński . - Lwów, 1913
10. KRUZEL Tomasz. Udział mojej rodziny w działalności patriotycznej od powstania styczniowego do II wojny światowej. - Staszów, 2000. - S. 10-15 : Rafał Wojciechowski ur. 1850 - zm. 25.XII.1928

11. PAMIĘTNIK Junoszy : oficera polskich żandarmów w powstaniu styczniowym / [przygot. do druku Emanuel Halicz, Leonard Ratajczyk ; wstęp E. Halicz]. - Warszawa, 1960

12. POPIEL Paweł. Pamiętniki Pawła Popiela (1807-1892). - Kraków, 1927. - S. 159-169 : Powstanie 1863 r.

13. WIŚNIEWSKI Jan. Udział księży z djecezji sandomierskiej w powstaniu styczniowym 1863 r. - Radom, 1927

GABLOTA III

ZYGMUNT CHMIELEŃSKI

14. DĄBKOWSKI Witold. Zygmunt Adam Chmieleński (1833-1863) // W: Znani i nieznani Ziemi Radomskiej. - Radom, 1980. - S. 25-28

15. TYROWICZ Marian. Chmieleński (Chmieliński) Zygmunt (1835-1863) // W: Polski Słownik Biograficzny. T. 3, Brożek Jan - Chwalczewski Franciszek. - Kraków, 1937. - S. 321-323. - Bibliogr. s. 322-323

DIONIZY CZACHOWSKI

16. DŁUGOSZ Stanisław. Czachowski. - Poznań, 1914

17. DRAŹKIEWICZ Antoni. Wspomnienia Czachowczyka z 1863 r. Antoniego Drażkiewicza. - Lwów, 1890

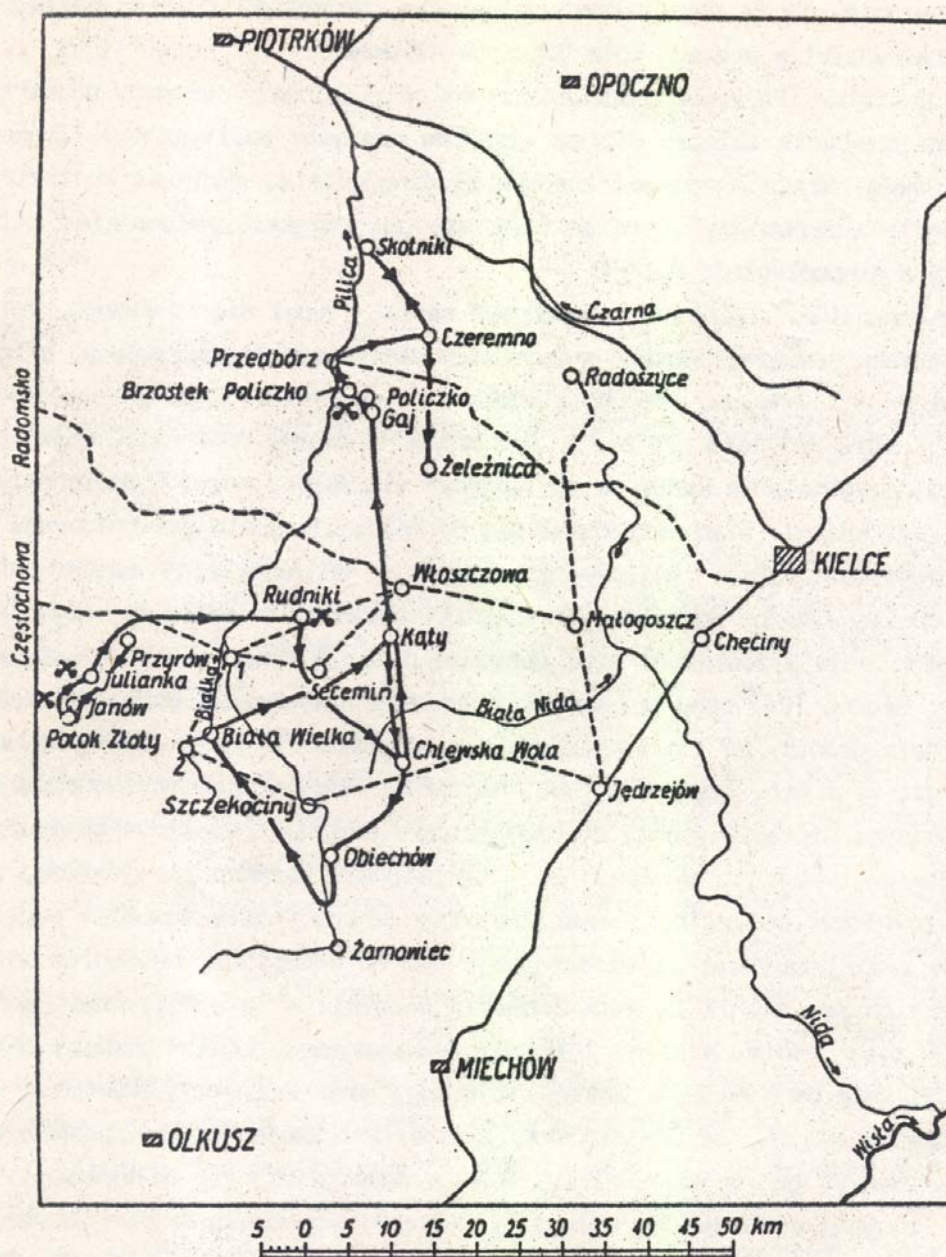
18. PIETRZYKOWSKI Ryszard. Dionizy Czachowski 1810-1863. - Warszawa, 1983

19. ZWOLSKI Czesław T. Dionizy Feliks Czachowski (1810-1863) // W: Znani i nieznani Ziemi Radomskiej. - Radom, 1980. - S. 31-34

GABLOTA IV

JÓZEF HAUKE-BOSAK

20. ĆWIEK Zbigniew. Przywódcy powstania styczniowego : sześć sylwetek. - Wyd. 2. - Warszawa, 1963. - S. 201-242 : Generał Bosak

OBJAŚNIENIA

— drogi główne	■ miasta powiatowe
- - - drogi drugorzędne	○ inne miejscowości
~ rzeki	✕ bitwy i potyczki
→ droga marszu	1 Koniecpol
	2 Letów

Działania oddziału Zygmunta Chmieleńskiego w dniach 6 lipca - 20 września 1863 roku

21. GIELNIEWSKI Kazimierz. Bohater Polski i Francji (gen. Bosak-Hauke) . - Warszawa, 1924

22. KIENIEWICZ Stefan. Hauke Józef Ludwik, pseud. Bosak (1834-1871) // W: Polski Słownik Biograficzny. T. 9/2 z. 41, Guranowski Ludwik - Hawełka Antoni. - Wrocław ; Kraków ; Warszawa, 1961. - S. 305-307. - Bibliogr. s. 307

23. KOZŁOWSKI Eligiusz. Generał Józef Hauke-Bosak 1834-1871. - Warszawa, 1973

24. PŁAŻEWSKI Jerzy. Szabla i pióro : rzecz o jenerale Hauke-Bosaku . - Warszawa, 1952

25. SABOWSKI Władysław. Józef Hauke-Bosak : rys biograficzny / według materiałów zebranych przez Zygmunta Kolumnę. - Kraków, 1871

GABLOTA V

MARIAN LANGIEWICZ

26. LANGIEWICZ Maryan. Relacye o kampanii własnej 1863 r. / wydał Bertold Merwin. - Lwów, 1905

27. MERWIN Bertold. Pisma wojskowe dyktatora Marjana Langiewicza : (listy o powstaniu 1863 r. - fragmenty organizacyjne). - Warszawa, 1920

28. MYŚLIBORSKI-WOŁOWSKI Stanisław. Generał Marian Langiewicz 1827-1887. - Warszawa, 1971. - (Bitwy. Kampanie. Dowódcy)

29. RZADKOWSKA Helena. Marian Langiewicz. - Warszawa, 1967

III. ZIEMIA KIELECKA

30. BAŃKOWSKI Piotr: Z dziejów powstania styczniowego w Kielecczyźnie : nieznane fragmenty kancelarii powstańczych Apolinarego Kurowskiego, Antoniego Jeziorańskiego i Mariana Langiewicza // W: Pamiętnik Kielecki / pod red. Juliusza Nowaka-Dłużewskiego. - Kielce, 1947. - S. 117-153

31. BITWY i potyczki 1863-1864 / oprac. Stanisław Zieliński. - Rapperswil, 1913

32. CABAN Wiesław. Z dziejów powstania styczniowego w rejonie Gór Świętokrzyskich. - Warszawa ; Kraków, 1989

33. CHŁOPI i sprawa chłopska w powstaniu styczniowym : materiały z terenu guberni radomskiej / red. tomu S. Kieniewicz, I. Kostiuszko. - Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 1962

GABLOTA VI

34. GRABIEC J. Powstanie styczniowe 1863-1864. - Wyd. 2. - Warszawa ; Kraków, 1921

35. GRABIEC J. Rok 1863 : w pięćdziesiątą rocznicę. - Poznań, 1913

36. GRONIEWSKI Krzysztof : Rok 1863 na Kielecczyźnie : stan badań // *Rocznik Świętokrzyski*. - T. 2 (1971), s. 11-17

37. JANKOWSKI Andrzej. Tradycje walk narodowowyzwoleńczych na Kielecczyźnie. - Kielce, 1979. - S. 12-19 : Powstanie styczniowe

38. KOWALSKA Leokadia : Echa powstania styczniowego w Górach Świętokrzyskich // *Ziemia Kielecka*. - 1958, nr 13, s. 3

39. LIMANOWSKI Bolesław. Historia powstania narodu polskiego 1863 1864 r. - Wyd. 2. - Lwów, 1909

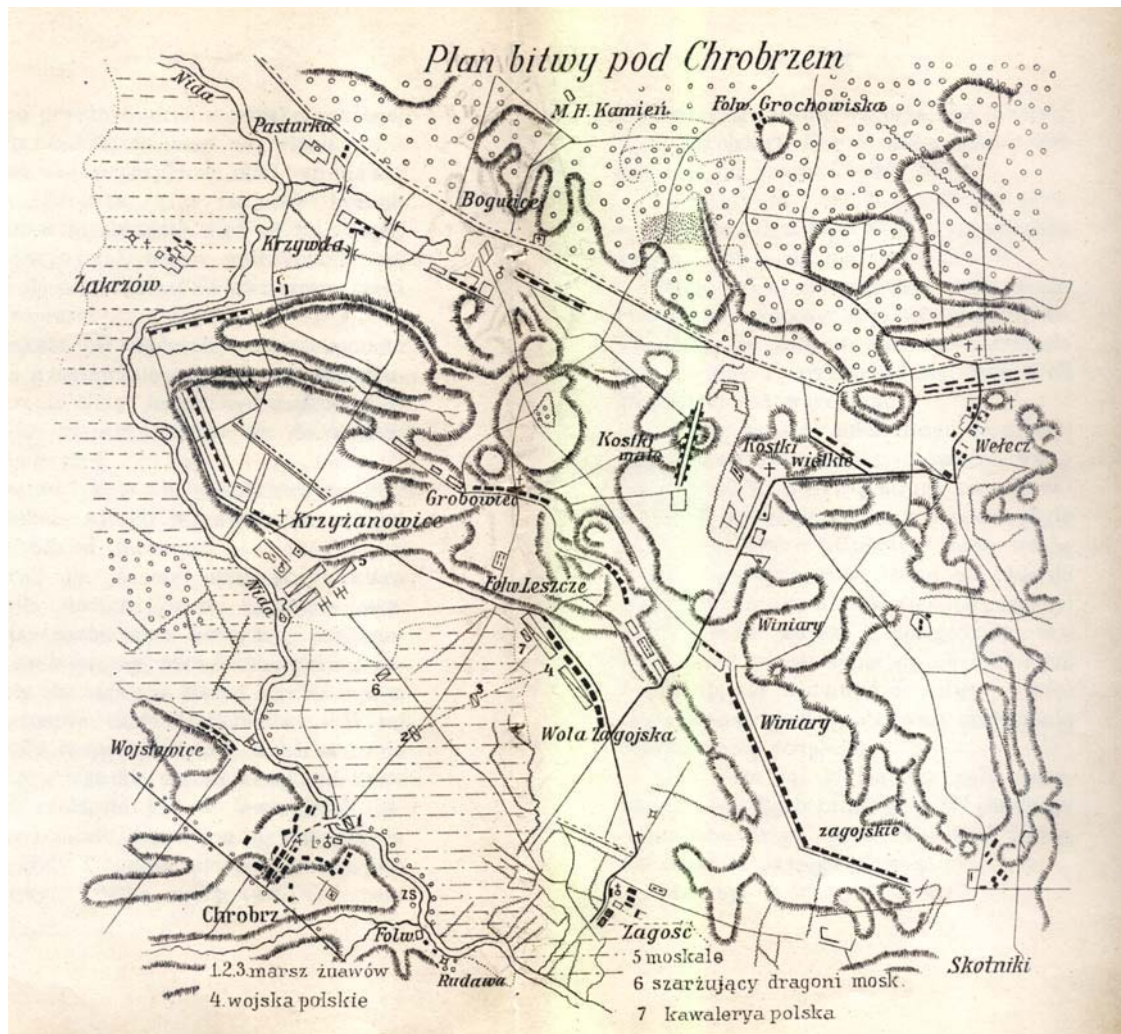
GABLOTA VII

40. NARÓD Polski pod obcem panowaniem / opowiedział Julian Baczyński. - Poznań, 1906. - S. 356-434 : Od powstania r. 1863, 1864, do naszych czasów

41. O POWSTANIU styczniowym : wybrane dokumenty, odezwy i wyjątki z opracowań i pamiątek / zebrał i opatrzył przypisami Władysław Bortnowski. - Warszawa, b. r.

42. PATKOWSKI Aleksander. Sandomierskie : Góry Świętokrzyskie. - Poznań, [b. r.]. - S. 187-210 : „Na odgłos narodu...”

Plan bitwy pod Chrobrem

43. PRZYBOROWSKI Walery. Dzieje 1863 roku. - T. 1. - Kraków, 1899

44. SPISKOWCY i partyzanci 1863 roku / oprac. zbiorowe pod red. Stefana Kieniewicza. - Warszawa, 1967

45. WIĄCEK Tadeusz : Powstańcze bitwy : przed 140 laty. - Il. // *Ikar* . - 2003, nr 1, s. 4-5

46. WYBÓR źródeł do dziejów Kielecczyny. Cz. 1, (Do 1864 r.) / pod red. Zenona Guldona. - Kielce, 1974. - S. 270-275 : 1863-1864 r. - Działalność powstańcza oddziału Dionizego Czachowskiego w Kielecczyźnie

GABLOTA VIII

IV. POSZCZEGÓLNE MIEJSCOWOŚCI

BLIŻYN

47. CHŁOPI - powstańcy 1863 roku z gminy Bliżyn // *Notatnik Bliżyński*. - T. 5 (1993), s. 11-12

BODZENTYN

48. CABAN Wiesław . Bodzentyn w powstaniu styczniowym // W: Bodzentyn : z dziejów miasta w XII-XX wieku / red. Krzysztof Bracha. - Kielce, 1998 . - S. 133-144

BUSKO-ZDRÓJ

49. MIESZKAŃCY Buska w Powstaniu Styczniowym 1863 r. / oprac. Robert Osiński. - (Historia Buska). - Il. // *Buskie Źródła*. - 1993, nr 1, s. 6

50. WOJNAKOWSKI Leopold. Wyszli nocą w pole : Busko, Pińczów, Solec, Stopnica, Wiślica i okolice - 1863. - Kielce, 2000

CHEĆINY

51. CABAN Wiesław. Społeczeństwo Chęcin w dobie powstania styczniowego // W: Chęciny : studia z dziejów miasta XVI-XX wieku / pod red. Stanisława Wiecha. - Kielce, 1997. - S. 47-59

CHROBERZ

52. BITWA pod Chrobrzem - 17 marca 1863 roku / oprac. Robert Osiński. - Il. // *Buskie Źródła*. - 1994, nr 10, s. 15-19

DALESZYCE

53. BANASZEK Tadeusz : Powstanie styczniowe na Ziemi Daleszyckiej. - Il. // *Głos Daleszyc*. - 2001, nr 10, s. 14

GABLOTA IX

GROCHOWISKA

54. DZIUBIŃSKI Andrzej. Przechadzka po Pińczowie i okolicy. - Pińczów, 1999. - S. 105-107 : Grochowiska

55. FIJAŁKOWSKI Jerzy. Ponidzie wita. - Staszów, 1994. - S. 71-74 : Potem były Grochowiska

KIELCE

56. JERZMANOWSKI Jerzy. W starych Kielcach. - Kraków, 1975. - S. 98-102 : Powstańcy 1863 roku

57. MASSALSKI Adam. Kielce w czasie powstania styczniowego // W: Guldon Zenon, Massalski Adam. Historia Kielc : do roku 1945. - Kielce, 2000. - S. 197-212

58. URBĄŃSKI Krzysztof : Kielce w okresie powstania styczniowego // *Rocznik Muzeum Narodowego*. - T. 13 (1984), s. 123-140

59. URBĄŃSKI Krzysztof. Kielce w okresie powstania styczniowego. - Kielce, 1996

Na skraju miasteczka Małogoszcz (24.II.1863 r.), gdzie połączyli swoje siły Marian Langiewicz i Jan Jeziorański (mając razem około 3000 ludzi), odbyła się bitwa, przedstawiona tu raczej statycznie.

60. URBANŃSKI Krzysztof : Kielce w roku 1863. - Il. // *Przemiany*. - 1980, nr 3, s. 14

GABLOTA X

KOŃSKIE

61. BRZOZOWSKI Jerzy. Końskie wczoraj i dziś : historia miasta na tle regionu . - Warszawa, 1975. - S. 50-53 : Powstanie styczniowe i jego skutki na konecczyźnie

KUNÓW

62. BASTRZYKOWSKI Aleksander. Monografia historyczna Kunowa nad Kamienną i jego okolicy. - Kraków, 1939. - S. 104-119 : Zachowanie się mieszkańców Kunowa w czasie powstania styczniowego 1863 r.

63. KRYJ Andrzej M. Kunów nad Kamienną : zarys dziejów. - Kunów, 1993. - S. 61-69 : Kunów w Powstaniu Styczniowym. Utrata praw miejskich i jej przyczyny

MAŁOGOSZCZ

64. MAŁECKI Zygmunt. Prawda i legenda o bitwie pod Małogoszczem (24 lutego 1863 roku) // W: Rok 1863 : materiały z sesji zorganizowanej 24 lutego 1993 roku w Kielcach / pod red. Wiesława Cabana. - Kielce, 1993. - S. 7-16

65. W KASZTELAŃSKIM Małogoszczu / pod red. Eugeniusza Kosika . - Kielce, 1994. - S. 89-99 : Bitwa małogoska 24.II.1863

GABLOTA XI

MORAWICA

66. OLEJARCZYK S. : Z dziejów powstania styczniowego w Morawicy. - Il. // *Wiadomości Morawickie*. - 1994, nr 1, s. 5

OPATÓW

67. KOTARSKI Stefan. Opatów w latach 1861-1864. - Opatów, 1935

68. KOZŁOWSKI Eligiusz. Od Węgrowa do Opatowa 3.II.1863-21.II.1864 : wybrane bitwy z powstania styczniowego. - Warszawa, 1962. - S. 216-235 : Opatów - 21.II.1864 r.

PARSZÓW

69. ŻMIJEWSKI Leszek. Parszów i okolice : z dziejów powiatu starachowickiego. - Starachowice, 2000. - S. 22-28 : Czas powstań

STOPNICA

70. CABAN Wiesław. Powstanie styczniowe w powiecie stopnickim // W: Tradycje walk o wyzwolenie narodowe i społeczne na ziemi buskiej : materiały sesji popularnonaukowej 11.IV.1987 r. / pod red. Zenona Guldona. - Kielce, 1988. - S. 7-24

WĄCHOCK

71. KUŁAGA Bogusław, GONCIARZ Mieczysław. Wąchock : przewodnik turystyczny. - Kielce, 1998. - S. 28-30 : W okresie powstania styczniowego i po jego upadku

GABLOTA XII

WŁOSZCZOWA

72. CABAN Wiesław. Powstanie styczniowe na ziemi włoszczowskiej // W: Z dziejów Włoszczowy i regionu włoszczowskiego : materiały sesji naukowej z 15-16 grudnia 1989 r. / pod red. Adama Massalskiego, Barbary Szabat. - Kielce, 1991. - S. 46-62

ZAGNAŃSK

73. JANICKI Stanisław. Dzieje Zagnańska. - Kielce, 1992. - S. 12-14 : Czas powstania styczniowego

V. MIEJSCA PAMIĘCI

74. GROBY powstańcze na cmentarzach kieleckich : przewodnik / Teresa i Zdzisław Sabatowie, Władysław Pietrzykowski. - b. m ., ok. 1981

Bitwa opatowska

75. KRZYŻ powstańczy na Bruszni. - Kielce, 1988

76. MARCINIEC Leszek : Pamiątki spod Grochowisk : powstanie styczniowe. - Il. // *Ikar*. - 2001, nr 3, s. 6-7

77. MASSALSKI Adam, WĄGROWSKI Tomasz. W hołdzie przeszłości : z tradycji powstania styczniowego na Kielecczyźnie. - Kielce, 1984

GABLOTA XIII

78. OETTINGEN Urszula : Obóz Langiewicza. - Il. // *Ikar*. - 2001, nr 1, s. 6-7

79. WOŁCZYK Artemiusz. Cmentarze Bodzentyna 1801-1980. - Kielce, 1983. - S. 42-45 : Symboliczna mogiła powstańców z 1863 r.

VI. POWSTANIE W LITERATURZE I MALARSTWIE

80. DZIEDZICTWO literackie powstania styczniowego / praca zbiorowa pod red. J. Z. Jakubowskiego, J. Kulczyckiej-Saloni, S. Frybesa. - Warszawa, 1964

81. FIRKOWSKA Leokadia. Legendy świętokrzyskie. - Kielce, 1999. - S. 160-162 : Skarby powstańców

82. CIESZKOWSKI Stefan : Bitwa opatowska 21.II.1864 roku : [w.]. - Il. // *Mimoza*. - 2002, nr 1, s. 5

83. GAJZLER Jan. Echa leśne : [w.] // W: Gajzler Jan. Ta Ziemia uroczna : utwory zebrane / oprac. i przedmową poprzedził Jerzy Daniel. - Kielce, 2000. - S. 35

84. KOSSUTHÓWNA Barbara Stefanja. Legenda kaplicy Ś-go Krzyża na Łysej Górze : poświęcona pamięci księdza-męczennika z 1863 r. - Warszawa, 1922

85. PRZYBOROWSKI Walery. Ostatnie chwile powstania styczniowego : na podstawie autentycznych źródeł / opowiedział Z. L. S. - T. 1. - Poznań, 1887

Obóz na Świętym Krzyżu

86. PRZYBOROWSKI Walery. Upiory : powieść z roku 1863. - Kraków, 1902

87. WOLNY Helena. Poezja powstania styczniowego Mieczysława Romanowskiego // W: Rok 1863 : materiały z sesji zorganizowanej 24 lutego w Kielcach / pod red. Wiesława Cabana. - Kielce, 1993. - S. 49-61

GABLOTA XIV

88. ZYCH Maurycy [właśc. Żeromski Stefan]. Echa leśne. - Kraków, 1905

Wyd. 1

89. ŻEROMSKI Stefan. Rozdziobią nas kruki i wrony. - Wyd. 4. - New York, 1944

90. ŻEROMSKI Stefan. Wierna rzeka. - Warszawa ; Kraków, 1928

91. ARTUR Grottiger : materiały z Sesji zorganizowanej w 150 rocznicę urodzin i 120 rocznicę śmierci artysty (Wrocław - styczeń 1988) / pod red. Piotra Łukaszewicza. - Warszawa, 1991

92. Grottiger Artur : Bój w lasach litewskich w 1863 r. : [il.] // *Żołnierz Polski*. - 1932, nr 3, okładka s. 1

93. KUCHARSKI W. Grottiger : malarz powstania styczniowego. - Lwów ; Warszawa ; Kraków, 1923

94. MAKSYMILIAN Gieryski / oprac. Halina Stępień. - Warszawa, 1986

Obraz pt. „Pikieta powstańcza”.

95. ROK 1863 w malarstwie polskim : 63 reprodukcji / zebrał i wydał Tadeusz Rutowski. - Lwów ; Warszawa, [b. r.]